

UDK 821.09-92

Pregledni rad

Mirta BIJUKOVIĆ-MARŠIĆ

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

mirta.bijukovic@gmail.com

Marina ĐUKIĆ

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

mdjukic@aukos.hr

Luka ALEBIĆ

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

lalebic@aukos.hr

KNJIŽEVNICI I NOVINSKE POLEMIKE

Polemike su se, zahvaljujući masovnim medijima, isprofilirale kao zasebna novinarska i književna vrsta. Polemiziraju političari, književnici, profesori, povjesničari, lingvisti, publicisti... U fokusu našeg istraživanja bit će polemike koje pišu književnici. Polemika je i svojevrsni oblik samopromocije – autoreklame. Često književnici pokreću i vode polemike i da bi se nametnuli, da bi bili u središtu pozornosti, da bi uvjetovali i pokrenuli određene događaje, da bi sudjelovali u njima, da bi bili predmetom o kojem se priča. Većina polemika, nakon 1991, vode se isključivo po ideološkim razdjelnicama, ne vodeći računa o biti i predmetu spora, nego kako diskvalificirati protivnikovu osobu, nekoliko je i ekstremno oštih polemika koje su odabirom riječi i tipom optužbi nadmašile sve standarde polemičkog diskursa.

Ključne riječi: polemika, književnici, samopromocija, novine, PR (public relations)

1. UVOD

O polemikama kroz povijest hrvatske književnosti Nikica Mihaljević napisao je natuknicu za Hrvatsku književnu enciklopediju u kojoj polemiku¹ definira kao oštru pisanu ili usmenu raspravu s izrazitim osobinama prepirke o nekom pitanju, problemu ili stajalištu, kao strastvenu književnu, publicističku ili novinsku raspravu povijesno osobito prisutnu u razdobljima s naglašenim suprotstavljenim gledištima, a zahvaljujući širokim mogućnostima populariza-

¹ Prema grč. πολέμιχος: borben.

cije u masovnim medijima poprimila je, prema Mihaljeviću, značajke gotovo posebne književne vrste u kojoj se upotrebljavaju svi načini obezvrjeđivanja protivnika. Polemike se najčešće, za razliku od pamfleta, vode u nastavcima, rijetko dovodeći do ozbiljna dijaloga, a češće do neobjektivna osporavanja. Uz navedeno neke od osnovnih karakteristika polemike, čija će se prisutnost istraživati u suvremenoj polemici objavljenoj na mrežnim portalima najčitanijih hrvatskih dnevnih listova, su prisutnost oštih i direktnih izjava, često osobni napadi sa ciljem demaskiranja protivnika gdje se ujedno iznose pretjerivanja, ironije i sarkazmi. Negativno konotirana novinska rasprava najčešće za cilj ima, kao što će se i pokazati, umanjivanje protivnikove vjerodostojnosti, njegovog ugleda i eventualno njegovog integriteta. Dakle, uz odsustvo svakog suglasja između stavova koje treba pobijati logičkom argumentacijom u tom dijalogu, najčešće s poznatom osobom, istu treba u napisu imenovati i točno navesti s kojim stavovima ili mišljenjem te osobe polemičar nije suglasan. Obzirom da je istraživanja povijesti polemike i osobito pokušaja odgovora na pitanje zašto se polemizira malo, ovim istraživanjem će se nastojati odgovoriti na nekoliko istraživačkih pitanja. Prije svega, polemizira li se uopće i na koji način – jesu li prisutne osnove karakteristike polemike u današnjim suvremenim polemikama u dnevnim listovima? Polemike su često vodili književnici u novinama o književnim, kulturnim, ali i političkim temama. U novinama su polemike vodili vodeći književnici, primjerice u prošlom stoljeću Antun Gustav Matoš, Miroslav Krleža, August Cesarec, Ivan Slamnig, Ranko Marinković, Vlado Gotovac, Igor Mandić. Suvremeni autori polemika u dnevnom tisku najčešće su književnici, primjerice Miljenko Jergović, Jurica Pavičić, Ante Tomić i dr. Uvidom u povijesni pregled razvoja polemike i polemiziranja u Hrvatskoj, zaključivat će se o mogućim promjenama u tom žanru, gledano iz perspektive njegove medijske popularizacije. U fokusu ovog rada je promatranje polemike kako Krtelić (1982) ističe kao oblika odnosa s javnošću i autoreklame. Za njega motivi pisanja i vođenja polemika leže u nametanju, skretanju pozornosti i pažnje na sebe, ili uvjetovanju i pokretanju određenih događaja sa ciljem sudjelovanja u njima ili čak najjednostavnije kako bi postali predmetom kavanskog i svakog drugog ogovaranja. Polemika je, dakle, vid i oblik spisateljske reklame, autoreklame, propagandna kampanja, koja se u ekonomskoj propagandi plaća teškim novcima za proizvod, koji se želi plasirati na tržište, a pisci taj efekt postižu besplatno dok im istodobno redakcije listova u kojima se polemike vode plaćaju za to pristojne honorare. „Po toj logici polemika je oblik *public relationsa*, neplaćene propagande, koja je sračunata na to da se zaintrigira javnost, da se tu istu javnost na neki način vuče za nos, da se javnost istjera iz njezinog stanja indiferentnosti, da se u polemici opredijeli za jednu ili drugu stranu, da procjenjuje argumente i vrijednosti, da se ponaša navijački kao na nogometnoj utakmici“ (Krtelić 1982). Drugim riječima, polemika u tom

smislu PR-a je žanr koji nastoji aktivirati publiku, potaći je na djelovanje, na kritičko propitivanje pročitano i na uključivanje u raspravu. To definitivno nije lako napraviti, a odgovor na pitanje zašto se polemika može nazivati PR-om leži u Grunigovoj situacijskoj teoriji (1984).

2. TEORIJSKI OKVIR

Gledajući prvo iz perspektive polemike kao novinarskog žanra, odnosno analitičko komentatorskog novinskog roda njen je cilj javno, pismeno ili usmeno, suprotstavljanje mišljenja pri prosuđivanju o stvarima, pojavama i djelima od općeg ili osobnog interesa.

Naravno, kada govorimo o novinarstvu kao javnoj djelatnosti, onda nam je kod polemike bitan prije svega opći interes. Stoga se polemiku iz kuta općeg interesa promatra kao jako bitnu jer je jedan od žanrova koji uvelike pomaže ostvarivanju javne uloge medija. Imajući u vidu današnju ekonomsku krizu koja je pogodila i novinarstvo, odnosno doslovno ga „osaktila i devastirala, osobito kvalitetno i seriozno novinarstvo“ (Romic 2015: 5) upitno je koliko mediji uopće mogu ispuniti svoju javnu funkciju. Novinari su pod stalnim pritiskom produciranja što više sadržaja, uz što manje troškove, što je pak izravno rezultiralo urušavanjem novinarskih standarda, ubrzavši proces „racionalizacije“, odnosno otpuštanja „viškova“ novinara u redakcijama (Romic 2015: 5). Umjesto autentične i vjerodostojne informacije novinari su se počeli oslanjati na informacije iz druge ruke i prepisivanje sve kako bi bili prvi. „Brzina“ je postala glavna vrijednost u selekciji onoga što će postati vijest. Sve je to zajedno dovelo do potpunog zanemarivanja javne funkcije medija. Ono je pak uzrokovalo automatski, po principu lijevka, i izostanak aktivnog uključivanja građana u pitanja od javnog interesa, a kritičan i obaviješten građanin, koji je u stanju donositi odluke, jedan je od osnovnih postulata demokratskog poretka. Uz to treba imati u vidu da su ljudi prinuđeni krajnje selektivno konzumirati poruke za koje procjenjuju da će im omogućiti pravilne životne izbore (Kurtić 2016: 134) te da je dio publike pasivno uključen u informacijsko djelovanje, odnosno sasvim slučajno prima poruke. U tom su smislu onda mediji samo „sredstvo za ubijanje vremena“ (Pavlik 1990, u Kurtić 2016: 136). Stoga je od izuzetnog značaja njegovati žanrove poput polemike koji mogu podržavati i poticati kritički odnos građana prema tekstu i informacijama u novinama. Polemika traži, ali i stvara aktivnog građanina, traži njegovo uključivanje bez obzira je li riječ o suparnicima ili istomišljenicima, i bez obzira je li riječ o temi od općeg ili osobnog interesa. Ona traži i potiče sudjelovanje odnosno stvara aktivnu javnost, angažiranog građanina koji kritički promišlja, koji odabire strane i argumentira zašto, djeluje baš onako kako se očekuje od

novinarstva u smislu ostvarivanja njegove javne funkcije kada govorimo o temama od javnog značaja, odnosno o polemici kao raspravi o stvarima, pojavama i djelima od općeg interesa.

Obzirom da polemika za cilj može imati i osobni interes autora teksta, iz te perspektive ju Krtelić (1982) smatra samopromotorom, nametljivom, odnosno žanrom koji publiku „vuče za nos“. To je ujedno i onaj PR moment polemike. Naime, kako Grunig i Hunt (1984) ističu ovisno od priznavanja problema (nedostataka životne situacije) i percipiranosti razine osobne pogođenosti tom situacijom, Grunig razlikuje tri tipa javnosti s kojima treba različito komunicirati. Riječ je o *latentnoj* publici koju čine pojedinci koji su objektivno zahvaćeni problematičnom situacijom, ali toga još uvijek nisu svjesni, o tome ne komuniciraju javno, te se u strogom smislu ne mogu ni nazvati javnošću. Zatim, *svjesna javnost* koja prepoznaje nedostatke situacije i svjesna je osobne pogođenosti tim nedostacima te *aktivna javnost* koju karakterizira snažan perceptivni priključak na situaciju s nedostacima, aktivno informativno djelovanje i angažiranje u javnoj sferi. I premda autori preporučuju praktičarima u PR-u da se usmjere na *aktivne (vrlo uključene) javnosti*, u stvarnosti vrlo često kampanju treba usmjeriti na latentne javnosti s malom uključenošću i uz to i s malim znanjem o problemu. Posebno ako govorimo o kampanji kroz medije, jer, kako sam ranije spomenula, građani jednostavno ne sudjeluju, većinom očekuju to od drugih. Pošto ranije navedeni faktori samo doprinose pasivizaciji građana, onda polemika kao oblik PR-a, pa makar i samopromocije autora teksta svojim raspravama, osebnim stilom pisanja i „vukući publiku za nos“ uspijeva istu „probuditi“ iz stanja latentnosti i aktivirati. Uključivanje je upravo centralni koncept situacijske teorije. Odnosi se na faktore koji motiviraju pojedince i grupe da obrate pažnju na poruke, da se aktivno uključe u komunikacijski tok, da procesuiraju sadržaj poruke i da ih usvoje kao obrazac praktičnog odnosa naspram te teme poruke (Kurtić 2016: 137). U smislu novih medija to aktivno uključivanje znači i komentiranje na napisane online tekstove, dijeljenje na društvenim mrežama, like-anje i slično. Situacijska teorija se primarno fokusira na tematsku uključenost, međutim u praksi se pokazalo da je uključenost moguće izazvati i poticanjem egoističnog nastojanja pojedinaca i grupa da u problematiziranom području zaštite i potvrde svoje važne i trajne vrijednosti, između ostalog (vidi Kurtić 2016: 137). Upravo polemika, odnosno polemičari nastoje potaknuti takav tematski tip uključenosti, a svrha je usmjeravanje pažnje na sudove, uvjerenja i vrijednosti autora polemike. Detaljnom analizom sadržaja, strukture, stila pisanja i osnovnih karakteristika polemika na mrežnom portalu dnevnog nacionalnog lista Jutarnji list moći će se zaključiti je li riječ o polemici kao PR-u i samopromociji ili polemici kao žanru koji kroz teme od općeg interesa potiče aktivnu publiku.

2.1. Aktivan čitatelj kao misao vodilja i u ranim polemikama

Iako povijest hrvatske književnosti začetke polemike vidi u starijoj hrvatskoj književnosti u sporadičnim pojavama ipak tek krajem 19. stoljeća, počele su se učestalije i redovito u nastavcima javljati polemike i to oko pitanja reforme hrvatskoga književnog jezika. Jedna od najoštrijih polemičkih rasprava u povijesti hrvatske književnosti vođena je na prijelazu iz 19. u 20. st. (1894–1904) poznata kao sukob mladih i starih oko razumijevanja i shvaćanja uloge književnosti. No, ime koje se izdvaja u povijesti polemika u hrvatskoj književnosti svakako je Antun Gustav Matoš čije polemike zauzimaju značajno mjesto jer je neprestano ulazio u književne i političke okršaje, stvarajući neprijatelje, ali i istomišljenike. Za života je skupio dio polemika u zbirku *Dragi naši savremenici*, ali je nije stigao prije smrti objaviti. U predgovoru Čitaocu (Predgovor neizdanoj polemičkoj knjizi)² sebe naziva vrtlarom koji, pored uzgoja plemenita cvijeća, mora plijeviti korov: „*Kao u flori i fauni, tako postoji i u socijalnoj organizaciji u svim vrstama rada cijeli nepregledni niz parazita koje treba trijebiti i svim silama suzbijati u interesu zdravih, sposobnih organizama i normalnog njihovog razvitka.*“ (Matoš 1973: 7) Matoš svoje polemike smješta u ondašnji hrvatski društveni, kulturni i politički kontekst oštro kritizirajući nesposobnost i nekompetentnost na svim područjima, a posebno u književnosti. Matoševe su polemike otvarale na dijalog, odgovarali su na njegove polemike brojni književnici, primjerice Janko Polić Kamov, Tin Ujević i dr.

Od samih začetaka polemika je tražila i aktivnog čitatelja pa je tako Antun Gustav Matoš, osim što zazivom već u naslovu zahtijeva čitateljsku pozornost i aktivnost, u predgovoru istaknuo: „*Ove polemike ne bi bile tako zabavne da su moje žrtve kod svojih napadaja pomišljale da ću se – ja posljednji smijati, što činim tom prilikom... Dođe li pak ta knjiga u ruke hrvatskom čitaocu iza pedesetak godina, neće vjerovati da su se takve borbe mogle događati u kulturnom i normalnom svijetu, pa će me čitati onako kako mi čitamo Twainove humoreske o novinarima u Kaliforniji ili revolverskom Texasu. Vi pako kojima sam nažao učinio u gunguli i brzini borbe, oprostite mi kao i ja što tom knjigom praštam i zahvaljujem svima koji je (...) pomogoše napisati*“ (1973: 10). Dakle, Matoš se izravno obraća čitatelju i traži od njega aktivan stav i povratnu informaciju te predviđa da se u budućnosti, kao što je slučaj danas, ovakve borbe riječima neće događati te da će biti više na razini zabave što je slučaj danas, a o tome ćemo nešto kasnije.

² Izvorno tiskan u riječkom *Novom listu* 20. III 1912.

Utemeljenjem Književne republike 1923. Krleža dobiva prostor u kojem vrlo kritično piše o hrvatskim i srpskim književnicima i otvara burne rasprave, a 1932. izdaje polemičku knjigu *Moj obračun s njima*, a dugi niz godina bit će vodeći polemičar i kreator kulturnog prostora. U socijalističkoj Jugoslaviji praksa polemiziranja nije bila strana iako polemika kao način komunikacije nije svojstvena totalitarnim društvima. (Kramarić 2012: 23) Polemiziraju političari, književnici, profesori, povjesničari, lingvisti, publicisti... Polemike su bile dozvoljene, ali i kontrolirane u određenoj mjeri. Unatoč kontroli često su bile mjesta stručnog i znanstvenog dijaloga.

3. SUVREMENA POLEMIKA – ISTRAŽIVANJE

Obzirom da se u ovom radu govori i o književnoj i o novinskoj polemici autori kao ključnu razliku među njima vide medij u kojoj je ista objavljena. Drugim riječima, novinsku polemiku smatraju raspravom koja je objavljena u jednom od masovnih medija, najčešće u tiskanim novinama, a sadrži sve osnovne karakteristike polemike. Današnji autori polemika u dnevnom tisku najčešće su književnici, primjerice Miljenko Jergović, Jurica Pavičić, Ante Tomić itd. Miljenko Jergović piše polemičko-publicističke članke i memoarske zapise, provocirajući autore različitih poetika i političkih stajališta, zbirno objavljene u knjigama *Naci bonton* (1998), *Historijska čitanka* (2000) i *Historijska čitanka 2* (2004). Igor Mandić objavljuje mnoštvo polemičkih tekstova, u serijama kolumni, kroz književne kritike i dnevničke zapise, koje je objedinio u nekoliko knjiga (*Književno (st)ratište*, 1998; *Za našu stvar*, 1999; *Između dv(ij)e vatre*, 2000; *Bijela vrana*, 2002; *Hitna služba*, 2005; *Sebi pod kožu. Nehotična autobiografija*, 2006). Jurica Pavičić od 1994. piše tjednu kolumnu *Vijesti iz Liliputa* u kojoj secira društvo, politiku i kulturu ratne i poslijeratne Hrvatske. Za tekstove iz te serije 1996. dobiva nagradu „Marija Jurić Zagorka“, 2002. nagradu „Veselko Tenžera“, a 2007. nagradu „Miljenko Smoje“. Objavio je pet romana, a radi kao filmski kritičar i kolumnist različitih novina (*Slobodna Dalmacija*, *Vijenac*, *Zarez*, *Jutarnji list*...). Ante Tomić je i književnik i novinar koji je izdao pet romana i dobitnik je nagrade Hrvatskog novinarskog društva za najbolju reportažu (1996) i kolumnu (2005), a kao kolumnist za *Jutarnji list* i *Slobodnu Dalmaciju* pokriva razne društveno-političke i kulturne teme kroz različite rodove pa i polemike. Uz poznate polemičare, pojava Festivala alternativne književnosti (FAK), Osijek 2001, kao opozicije glavnim tokovima književnosti i kulture na prijelazu tisućljeća, praćena je nizom polemičkih sukoba, isprva između „fakovaca“ i njihovih mnogobrojnih oponenta, a potkraj 2003. i sukobom između samih selektora FAK-a: na jednoj strani B. Radakovića i N. Rizvanovića, a na drugoj K. Lokotara. Sve

je to dovelo do objavljivanja dopisa medijima kojim su osnivači proglasili dokinuće FAK-a. No, posljednje desetljeće obilježilo je nekoliko ekstremno oštih polemika, koje su vokabularom i tipom optužbi nadmašile sve standarde polemičkog diskursa u hrvatskoj književnosti. Među njima se posebno ističe polemika M. Jergovića s D. Katunarićem, vođena 2006. na stranicama Jutarnjeg i Večernjeg lista koja je ujedno i poslužila kao glavni motiv za istraživanje osnovnih karakteristika i motiva pisanja suvremenih polemika.

3.1. Metodologija istraživanja

Fokus istraživanja bio je analiza načina pisanja polemika, načina na koji kolumnisti međusobno komuniciraju, jezik i ton izražavanja u polemikama, tematika i interpretativni okvir istih te u koju svrhu autori polemika sudjeluju u istima. Kao izvor analize poslužili su mrežni portali: Jutarnji.hr, Slobodna Dalmacija.hr, Dnevnik.hr, Nacional.hr te portal Vreme.com, a jedinica analize su svi tekstovi objavljeni u okviru kolumni (shvaćenih kao stalna rubrika u novinama) od najčešćih polemičara (književnika) prethodno navedenih. U razdoblju od 2006. do 2016. godine objavljeno je svega osam polemika na analiziranim mrežnim medijima (koji su se koristili zbog ograničenih resursa za istraživanje).

Kategorije prema kojima su analizirane polemike obuhvaćaju tri cjeline. Prva se odnosi na opća obilježja teksta kao što su: medij na kojem je objavljena polemika, autor polemike, veličina teksta, jezik i ton izražavanja te interpretativni okvir. Druga cjelina se odnosi na tematsku analizu polemika koja ima dvojaki cilj. S jedne strane nastoji približiti sadržaj, odnosno tematiku koju autori najčešće obrađuju, dok s druge, izdvajanjem glavnih tema ima svrhu učiniti očitijim i pojasniti mjesta/točke pomoću kojih autori grade narativ. Kako ističe Van Dijk kada govori o ideološkim strukturama diskursa, postoji distinkcija između predmeta i teme o kojoj se piše. Tako je predmet srž, odnosno najvažnije informacije u diskursu te nam općenito govori „o čemu se u diskursu radi“, dok su teme puno apstraktnije, široke kategorije putem kojih je moguće definirati grupe tekstova koji mogu imati različite (posebne) predmete (Van Dijk 2000). Preuzevši navedeno razlikovanje, pojedinačne polemike su analizirane prema njihovom predmetnom određenju, odnosno konkretno riječ je o polemikama o dnevno-političkim temama u okviru kojih su se pojavljivale različite teme obzirom na fokus same polemike, odnosno potkategorije polemike. Tako treću cjelinu čine upravo potkategorije polemike koje se razlikuju po tome što se u njoj naglašava, odnosno čemu ona služi. U tom smislu razlikujemo (1) polemiku koja služi za samopromociju, odnosno u njoj je fokus na autora teksta; (2) polemiku koja je fokusirana na neku temu i služi kao način postavljanja agende, odnosno nametanja neke teme u javni diskurs i

(3) polemiku koja se fokusira na ideološkog protivnika, odnosno koja služi za obračunavanje s nekom drugom osobom.

3.2. Rezultati istraživanja i interpretacija

U analiziranom razdoblju na navedenim mrežnim portalima objavljeno je svega osam polemika, odnosno četiri novinske rasprave čiji su autori kolumnisti Miljenko Jergović, Ante Tomić i Dražen Katunarić, te javne osobe poput Željke Markić, Velimira Viskovića i Nenada Bartolčića. Iako je riječ o malom broju polemika ne treba zaboraviti da sama polemika kao žanr nije toliko primjerena novim medijima 21. stoljeća obzirom da s jedne strane traži vrijeme i kod pisaca ali i kod čitatelja, a s druge ide u nastavcima što zahtjeva dodatni angažman i uključivanje koje se eventualno može očekivati od tiskanih medija koji analitički i dubinski pristupaju obradi teme i shodno tome imaju stalne čitatelje. Pošto je riječ o novinskoj raspravi koja ide u nastavcima u istraživanju je analizirana jedna rasprava koja je najčešće išla u dva nastavka (dvije polemike). Tablica 1. daje pregled analiziranih polemika po osnovnim kategorijama gdje su različitim bojama odvojene pojedinačne rasprave, dok je detaljna interpretacija polemika po kategorijama napravljena na temelju četiri novinske rasprave kako slijedi.

Tablica 1. Prikaz analiziranih polemika po osnovnim kategorijama

Br.	Naslov polemike	Medij	Autor polemike	Veličina teksta	Tema polemike	Podkategorija polemike
1	Katunarić nije liberalni intelektualac nego poludjeli šegrt Hlapčić	Jutarnji list	Miljenko Jergović	4 i više kartica teksta	Kultura	Fokus na ideološkog protivnika
2	Napao me je najmoćniji hrvatski pisac	Jutarnji list	Dražen Katunarić	4 i više kartica teksta	Kultura	Fokus na ideološkog protivnika
3	Zašto su Željku rasrdila 'gnjila trupla' u mom tekstu, a bečarac o Jasenovcu i Gradski nije jojs metao?	Slobodna Dalmacija	Ante Tomić	2-3 kartice teksta	Dnevna politika	Fokus na ideološkog protivnika
4	Neka najpoznatiji pitomac JNA sebi oprostí što nije bio frajer kad je trebao	Jutarnji list	Željka Markić	4 i više kartica teksta	Dnevna politika	Fokus na ideološkog protivnika
5	Zašto ne želim u Leipzig	Jutarnji list	Miljenko Jergović	4 i više kartica teksta	Kultura	Samopromocija
6	O novinarstvu koje nije moje	Dnevnik.hr	Nenad Bartolčić	4 i više kartica teksta	Kultura	Fokus na ideološkog protivnika
7	Između gradova	Vreme	Miljenko Jergović	Izjava (manje od 1/2 kartice teksta)	Dnevna politika	Fokus na ideološkog protivnika
8	Jergović je konvertit koji koketira sa četništvom da bi prodao knjige	Nacional	Velimir Visković	4 i više kartica teksta	Dnevna politika	Fokus na ideološkog protivnika

1. Novinska rasprava: Miljenko Jergović vs. Dražen Katunarić

Prva analizirana polemika bila je polemika kolumnista i književnika Miljenka Jergovića te pjesnika i kolumnista Dražena Katunarića, koja podrazumijeva dva teksta. Riječ je o tekstu „**Napao me je najmoćniji hrvatski pisac**“ i „**Katunarić nije liberalni intelektualac nego poludjeli šegrt Hlapić**“ koji su objavljeni na mrežnom portalu dnevnih novina Jutarnji.hr. Prema predmetnom određenju ova polemika spada u kategoriju kulturne tematike, točnije književnosti jer se čitava rasprava vodi oko autora Michela Houellebecqa. Naime, ova polemika započela je tako što je Katunarić bio pozvan u emisiju Hrvatske radio televizije „*Drugi format*“ na temu Michela Houellebecqa te je predložio voditeljici da pozove u emisiju i Jergovića. Isti je ponudu odbio, rekavši da ne želi uopće trošiti riječi na takvog autora, da bi ubrzo napisao tekst upravo o njemu. Katunarić je odgovorio na to sve tekstom „*Napao me najmoćniji hrvatski pisac*“ u kojem je napisao: „*Jergović je izbjegao raspravljati i sudjelovati u dijalogu o Houellebecqu jer bi se izložio drukčijim stajalištima i protuargumentima, njemu je očito bilo udobnije sjediti u naslonjaču pred televizorom, a poslije monološki komentirati rječnikom i stilom sarajevskih New primitivsa što sam rekao o Houellebecqu*“. Miljenko Jergović je kontroverzni književnik i novinar koji za sebe tvrdi da nije niti hrvatski, niti bosanski autor te da pripada samo onima koji njegove knjige dobronamjerno čitaju na jeziku na kojem su napisane, bez obzira na to koje su oni nacije. U svom pisanju i polemiziranju, Jergović se često koristi oštrim izjavama pa tako upravo u ovoj polemici s Katunarićem, istome poručuje: „*Dražen Katunarić je ljudski jad i nesoja, poludjeli šegrt Hlapić, karijerni sinekurac i veliko nedarovito ništa s ambicijom da postane Francuz. U svojim denuncijacijama Katunarić jest patetični fašist, a u svojoj se skromnoj uobrazilji i oskudnoj fantaziji on nije odmakao dalje od onih bradatih srpskih baba*“. Iz navedenog se može zaključiti kako je Katunarićev govor u ovoj polemici govor književnosti, on u polemiziranju na sarkastičan način napada Jergovića, dok je Jergović ipak otišao malo predaleko svojim rečenicama poput: „*Dražen Katunarić krupna je pojava na hrvatskoj i francuskoj javnoj sceni. Toliko krupna da bi estetska razina hrvatskoga pjesništva bitno poskočila, a proračuni za kulturu Republike Francuske i Republike Hrvatske ostvarili veliku uštedu, kada bi Katunarić izvukao revolver iz ladice i pucao si u sljepoočnicu. Pa učini to, Dražene, ne boj se, neće ništa boljeti!*“ Također, valja naglasiti da Katunarić zaista prvotno nije niti trebao uzvraćati osporavatelju autora Houellebecqa, nego je jednostavno trebao napisati tekst o vrijednostima spomenutog i ne napadati Jergovića.

Gledajući detaljnije u osnovne karakteristike polemike, vidljivo je da se u oba teksta pojavljuju direktne izjave koje su specifične za ovaj žanr, kao što su: „Jergoviću, dosta je tvog zuluma!“, „Estetska razina hrvatskoga pjesništva bitno bi poskočila, a proračuni za kulturu Republike Francuske i Republike Hrvatske ostvarili veliku uštedu, kada bi Katunarić izvukao revolver iz ladice i pucao si u sljepoočnicu. Pa učini to, Dražene, ne boj se, neće ništa boljeti!“ itd.

Karakter Jergovićeve izjave je vrlo oštar budući da poručuje Katunariću da si puca u sljepoočnicu, dok je Katunarićeva izjava puno blaža jer Jergoviću govori da je dosta njegovog nasilja. Nadalje, ova polemika sadrži dosta pretjerivanja, kao što je oštra izjava: „Katunarić je, naime, patetični fašist. On je karijerni sinekurac“, dok je primjer blaže izjave: „Jergoviću je očito bilo udobnije sjediti u naslonjaču pred televizorom, a poslije monološki komentirati rječnikom i stilom sarajevskih New primitivsa što sam rekao o Houellebecqu“.

Polemika sadrži i ironiju, ali u manjoj mjeri i to kod Katunarića samo. Primjer ironije je recimo: „Dakako, nije zanemariva, ali ne i ključna u ovom slučaju, i dimenzija zavisti i oholosti, uočljiva i vizualno, autora koji, kad redom napada hrvatske intelektualce, pozira fotografu u lotos poziciji okružen svojim knjigama na parketu.“ U tekstu nema sarkazma jer Jergović otvoreno vrijeđa Katunarića. Kao što se i očekuje, interpretativan okvir polemike je negativan obzirom da je riječ o potkategoriji polemike u kojoj je fokus na ideološkog protivnika. Područje rasprave polemike je osobno stajalište dvaju autora, odnosno stajalište prema autoru Michelu Houellebecqu. Sukladno pravilima polemike u ovoj polemici je odsutno suglasje, odnosno nema slaganja među autorima.

2. Novinska rasprava: Miljenko Jergović vs. Velimir Visković

Ova se novinska rasprava odvila 2009. godine između već spomenutog kolumnista Miljenka Jergovića i hrvatskog književnog kritičara Velimira Viskovića. Prema predmetnom određenju ova polemika pripada također kulturnoj tematici jer je riječ o hrvatskoj enciklopediji. Naime, sve je počelo tako što je Miljenko Jergović u jednom intervjuu za časopis „Vreme“, pod nazivom „Između gradova“ prozvao Hrvatsku književnu enciklopediju i Velimira Viskovića. Točnije, nije mu se svidjelo to što je uvršten u Hrvatsku književnu enciklopediju jer je prema njegovim riječima riječ „o jednoj bizarnoj kupusari i unaprijed promašenom projektu na koji je do sada potrošeno 2,5 miliona eura i koji kasni već šest godina. Već je u svom nastajanju taj projekat čorak, hidrocentrala u pustinji, most preko ničega“. Nadalje, prozvao je i Velimira

Viskovića, jer ga po njegovim riječima spomenuti pokušava *prilično nemušto denunciirati*. Velimir Visković mu u svom tekstu objavljenom također u časopisu *Vreme*, s naslovom „**Trodimenzijski Jergović**“ poručuje kako se koristi netočnim informacijama, te objašnjava kako Hrvatska enciklopedija ne kasni šest godina jer je rad na njoj započeo 2002. godine, odnosno prije sedam godina te kad se, prema njegovim riječima, uskoro pojave tri velike enciklopedijske sveske to će biti najbrže dovršena višesveščana edicija u povijesti Leksikografskog zavoda. Dalje, ističe kako je novčani iznos koji Jergović spominje u potpunosti netočan te da je stvaran iznos tek desetina spomenute svote. Bitno je naglasiti kako se Velimir Visković u svom članku usmjerenom Jergoviću i njegovim izjavama izražavao korektno i u skladu s novinarskim kodeksom. Naime, on iako sarkastično i ironično priča o Jergovićevoj karijeri i radu općenito, ipak uspijeva zadržati dosljednost i umjerenost te se ne koristi pogrđnim riječima i vrijeđanjem. Čak, moglo bi se i tako reći slaže pomno razrađene i promišljene rečenice koje, iako stvaraju negativnu sliku o radu Miljenka Jergovića, ni na koji način ne mogu biti osporavane. Vješto se koristi njegovim izjavama i preokreće ih u svoju korist, odnosno koristi članak kako bi razjasnio negativne navode Miljenka Jergovića. S druge strane, riječi poput *bizarna kupusara, projekat ćorak, most preko ničega...* ne idu previše u korist Miljenku Jergoviću. Iako je kolumnist, njegov stil pisanja i odabrani izrazi na očigledan način vrijeđaju rad Hrvatske književne enciklopedije kao i samih ljudi koji su ondje zaposleni. Zanimljiva je i sama činjenica da on priznaje kako je napisao rugalački tekst, ne bi li povrijedio taštinu ljudi koji rade u Hrvatskoj književnoj enciklopediji. Ovo bi možda i moglo proći kao jednostavno iznošenje mišljenja jednog kolumnista da je to ono uistinu i bilo. No, objavljeni članak kao i izjava u intervjuu zapravo su poslužili kao vješta samopromocija Jergovića, dok je kod Viskovića, ako govorimo o potkategorijama polemike ipak riječ o načinu postavljanja agende, odnosno fokusiranja na temu. Ova je polemika, shodno osnovnim karakteristikama iste puna direktinih izjava kao što su primjerice izjava Miljenka Jergovića: „*Iskreno, meni jedno dobrih četiri-pet godina pomirenje jako ide na živce. Kad mi neko spomene pomirenje između Srba i Hrvata, bude mi loše u svakom pogledu jer je to ona vrsta općeg mjesta i stereotipa koja čovjeku svrdla mozak gore od mamurluka. Mislim da se pomirenje desilo. Najprije su se pomirili kriminalci, atentatori, ubice i šverceri, a nakon njih raznorazni, da tako kažem, privredni subjekti. Mire se i obični ljudi, u tišini i u žalosti za pobjeglim godinama života, ali to novine uglavnom ne zanima*“. Isto tako i izjava Velimira Viskovića: „*Velimir Visković je očito postao opsesijom Miljenka Jergovića*“. Karakter navedenih izjava u polemici je blag, no obostrano su prisutne uvredljive izjave iako se način na koji su one iznesene bitno razlikuje od prethodnih i čini ovu polemiku zanimljivom i drukčijom.

Također, u polemici su prisutna i pretjerivanja, „*Riječ je o jednoj bizar-
noj kupusari i unaprijed promašenom projektu na koji je do sada potrošeno 2,5
miliona eura i koji kasni već šest godina. Već je u svom nastajanju taj projekat
ćorak, hidrocentrala u pustinji, most preko ničega*“, kaže Miljenko Jergović,
dok Velimir Visković tvrdi: „*A taj isti Jergović je o Bregoviću napisao jedan
od najsramotnijih tekstova u povijesti novinstva iskoristivši kao povod Brego-
vićeve video-kazete s kućnom pornografijom, koje su ukrali „osloboditelji“
njegova stana, da mu se naruga*“. Primjer ironije je recimo u ovoj polemici:
„*Inače, s iskrenim sam zanimanjem pročitao Jergovićev intervju u prošlom
broju „Vremena“; kao uvjerenog zagovornika srpsko-hrvatskog prijateljstva
posebno me veseli kad vidim da dojučerašnji protagonisti govora mržnje mi-
jenjaju stavove; tu promjenu doživljam kao njihovo tiho, ponizno priznanje
kako nisu bili u pravu*“ te primjer sarkazma: „*Ne samo što je sa Sanaderom
napravio ljubavni intervju koji će ostati zabilježen u analima udvorničtva,
nego je u nekoliko nevjerovatno agresivnih kolumni napao opozicijske lidere,
prije svega Milanovića*“, kao i izjava: „*Bojim se, trud mu je uzaludan; kao što
sam reče: „Srbi vole kvalitetne konvertite!*“. Interpretativan okvir polemike
je negativan obzirom da je riječ o potkategoriji polemike u kojoj je fokus na
ideološkog protivnika (iako izvorni tekst Viskovića pripada kategoriji name-
tanja dnevnog reda, odnosno fokusa na temu. Područje rasprave polemike je
stajalište kolumnista Miljenka Jergovića o radu Hrvatske književne enciklo-
pedije, te osvrt Ante Tomića koji tvrdi kako Miljenko Jergović posjeduje krive
informacije. Sukladno pravilima polemike u analiziranoj polemici je svako
suglasje odsutno, odnosno nema slaganja među autorima.

3. Novinska rasprava: Ante Tomić vs. Željka Markić

U polemiku Ante Tomića i Željke Markić ulaze tekstovi: „**Što Željki
smeta?**“, „**Što je Željki stvarno važno**“ te „**Zašto su Željku rasrdila ‘gnjila
trupla’ u mom tekstu, a bećarac o Jasenovcu i Gradiški nije joj smetao?**“,
koji svi pripadaju društveno-političkoj tematici. Ante Tomić je hrvatski knji-
ževnik i novinar koji u svom polemiziranju također zna biti vrlo oštar i kon-
troverzan. U ovom istraživanju analizirana je Tomićeva polemika sa Željkom
Markić. Naime, Tomić je u svojoj kolumni 300.000 hrvatskih civila ubijenih
tijekom Bleiburškog pokolja nazvao „*gnjilim truplima, domobranima koje su
‘preštepali’ partizani*“ i „*ustašama koje su borci Prve proleterske razrezivali
‘što bi narodna pjesma rekla, od učkura pa do grla bijela*““. Njegov uvredljiv
ispad kritizirala je cijela politička i društvena scena, povjesničari, građanske
udruge, a Željka Markić uputila mu je javno pismo u kojem mu je ukazala
na povijesne netočnosti i neistine koje je napisao u svome članku. Već slje-

deći dan, Tomić je u svojem članku „Što Željki smeta?“ pokušao opravdati svoje povijesne netočnosti i kontroverzni pristup temi. Međutim, umjesto da se ispriča na uporabi uvredljivog izraza ili pojasni zašto je rabio izraz *gnjila trupla*, a ne *neekshumirani posmrtni ostatci*, Tomić je ustrajao na etimologiji. Nakon teksta „Što Željki smeta?“, Željka Markić je javno odgovorila što njoj stvarno smeta pa napisala sljedeće: „...*možda to pomogne i najpoznatijem pitomcu JNA među od HND-a nagrađivanim novinarima, da prežali i sam sebi oprosti – što nije bio frajer kad su pravi frajeri imali priliku pokazati hrabrost i spremnost na žrtvu – braneći i oslobađajući Hrvatsku*“. U ovoj polemici zaista je riječ o nekorektnom izražavanju Tomića jer izrazi koje je upotrijebio mogu biti uvredljivi živim potomcima ubijenih. Slična je komunikacija i izražavanje Željke Markić koja se postavlja kao nositeljica nacionalne istine što nije niti iz kuta glasnogovornice potomaka žrtava. Interpretativni okvir polemike je negativno konotiran budući da su se obje strane služile oštrim izjavama i međusobnim napadima što je detaljnije oprimgjereno u nastavku. Iako su direktne izjave jedna od osnovnih karakteristika polemike, u ovoj polemici nisu prisutne. Željka Markić se Anti Tomiću obraća kao „pitomcu JNA“, dok se Tomić njoj obraća s „velika Hrvatica Željka“. Karakter Tomićevih izjava pak je vrlo oštar budući da piše o mrtvim ljudima: „*Zamislite koja bi to smijurija bila da je o gnjilim truplima iz Hude jame Ratko Cvetnić napisao štogod šaljivo kako samo on umije, da se obijesno šegačio kako su partizani preštepavali domobrane, ili kako su uhvaćene ustaše borci Prve proleterske razrezivali što bi narodna pjesma rekla, od učkura pa do grla bijela*“ ili „*Kad se snimka pojavila, svi su uglas isticali Thompsonovu predanost Bogu i domovini. Za gnjila trupla zaklanih Srba bolila ih je, da oprostite, neka stvar*.“ Uz oštrinu izjava polemika sadrži i poneka pretjerivanja i to od Tomića, primjerice: „*Dobri Bog zapanjeno se križa lijevom i desnom gledajući te desničarske licemjere kako na Bleiburgu skrušeno mrmljaju Očenaše, a onda na povratku stanu u motel kraj ceste, naruče vruće prasetine i hladnog gemišta i ajmo, mala: ‘U Čapljini, klaonica bila, puno Srba Neretva nosila...’*“. Dok je ironije u većoj mjeri prisutna. Primjer ironije je recimo: „*Zazivaju hrvatsku mati, a jedva natucaju materinji*“ i „*Komično je to gledati, što su veći Hrvati, gotovo u pravilu, gore vladaju hrvatskim*.“ U tekstu ima i ponešto sarkazama, na primjer: „*Da je velika Hrvatica Željka Markić pogledala u koji god rječnik hrvatskog jezika, a mogla ga je jadona naći i na internetu, pod slovom t našla bi imenicu truplo, stoljećima već dobru našu hrvatsku riječ za mrtvo tijelo, a mrtvo tijelo, kao što svaki pučkoškolac znade, organska je tvar koja gnjili, ili trune, ili se raspada*.“ Ova polemika pripada potkategoriji polemike s fokusom na ideološkog protivnika, a područje rasprave je problem, odnosno terminologija korištena od Tomića u opisu ubijenih ljudi. Sukladno pravilima

polemike u ovoj polemici također je odsutno suglasje, odnosno nema slaganja među autorima.

4. Novinska rasprava: Miljenko Jergović vs. Nenad Bartolčić

Posljednja analizirana polemika je polemika Miljenka Jergovića i Nenada Bartolčića iz 2008. godine koja se odvijala kroz tekstove „**Ne želim u Leipzig**“ i „**O novinarstvu koje nije moje**“. Ova polemika pripada kulturnoj tematici jer se polemizira o hrvatskim piscima. Započela je, naime, kada je autorica programa hrvatskoga nastupa u Leipzigu Alida Bremer u jednom od svojih intervjuua nabrojala 18 hrvatskih pisaca koji imaju najnovije publikacije na njemačkom jeziku te navela još 17 onih koji su zavrjedili putovati u Leipzig, ali za njih nema novaca, a na tim listama se našao upravo Jergović. Uvrijeđen time, Jergović je napisao tekst pod nazivom „**Ne želim u Leipzig**“ u kojem je napisao da: „*Gospođa Bremer objašnjava kako je nešto „nudila“ njemačkim organizatorima, a oni su „birali“ ono što im se svidjelo. Ona je poput uzgajivača koji voli sve svoje konje i nikako se ne može odlučiti kojega bi preporučio za reprezentativnu ergelu. Postoje ljudi s kojima se ne želite zateći u istoj priči. To je još jedan od razloga zbog kojih ne bih u Leipzig u aranžmanu Alide Bremer.* Na taj njegov tekst odgovorio je Nenad Bartolčić poručivši mu kako se on u svom tekstu nije obračunavao s koncepcijom nego s „likom i djelom“ Alide Bremer, mada se ni za to nije baš potrudio. Naglasio je i kako je kod ovakvih složenih projekata bitan kontekst, a manje su značajne iskrivljene samorefleksije o vlastitoj veličini nekih autora. Isto tako, Bartolčić kaže: „*Nisam pristalica rušilačke, nekonstruktivne kritike u kojoj ne prepoznajem iskrenu želju da ono što se kritizira učini kvalitetnijim ili uspješnijim, a koja kulminira jedva mjesec dana prije početka Sajma knjiga u Leipzigu, dakle u vrijeme kada bi se trebali skupiti svi „pametni i knjiški ljudi“, zaboraviti barem na kratko sva neslaganja koja opterećuju njihove međusobne odnose i poraditi na zajedničkom cilju što uspješnije prezentacije hrvatske književnosti i pisaca njemačkoj publici*“. Ovime on naglašava kako je pogled uperen u krivi problem, odnosno cilj. Pojašnjava kako nije bit tko je od autora pozvan kako bi predstavljao Hrvatsku u inozemstvu već je važna kvaliteta i samo promicanje koje je u ovom slučaju zasjenila osobna promocija Miljenka Jergovića. On je, iako blaže nego u prijašnjim analiziranim polemikama, ponovno uspio postaviti sebe u središte problema, zasjenivši time i sam sajam knjiga i zajednički cilj promicanja hrvatske književnosti. Također, što je vidljivo iz Bartolčićevog navoda jest da kritizira Jergovićeg način pisanja koji kaže nema dovoljno konstruktivne kritike, nije dovoljno kvalitetan već je sam sebi svrhom. Jergović u svojim opažanjima vješto zaobilazi dubinu problema, ostaje

na površini, a svojim kreativnim epitetima i zanimljivim usporedbama skreće pažnju od onog bitnog, tj. onog nerečenog. Ova polemika zapravo ne sadrži oštrinu prethodnih polemika iako autori komuniciraju sarkastično. Neke od direktnih izjava Miljenka Jergovića iz teksta su: „*Bio bih sretan da se moje ime nije našlo ni na jednoj od dvije liste Alide Bremer, pogotovo ne na prvoj, ali nekako mi ne ide. Iako sam još lani javno rekao, i u novinama napisao, da u reprezentaciji nacionalne književnosti u Leipzigu ne želim vidjeti svoje ime, pa sam se nadao da će me gospođa Bremer pristojno prešutjeti.*“ Kao i: „*Rado ću, i uvijek, prihvatiti da sam višak ja*“. Dok Nenad Bartolčić ima nešto drugačiji ton: „*Mislim da nisam pretenciozan ako ustvrdim da danas o zbivanjima na knjiškoj sceni možete više saznati na stranicama našeg portala kao i na još nekoliko sličnih entuzijastičkih projekata virtualnih nam kolegica i kolega (Bookserice, Moljac, Elektroničke knjige...)*“ i „*Utoliko me rastužuje i ljuti ustupanje prostora ionako tanašnih kulturnih rubrika prilozima koji su ispušni ventil za nečije ego tripove, a upravo se to dogodilo s nekoliko tekstova koji su „problematizirali“ ovogodišnji nastup hrvatskih pisaca na Sajmu knjige u Leipzigu*“. Kao što se iz primjera dâ zaključiti, karakter izjava u polemici većinom je blag uz prisutnost pretjerivanja u manjoj mjeri i to kod Jergovića. Primjerice, kada priča o gospođi Bremer: „*Ima tu neke nelagode, čovjeka uhvati neki duboki sram od situacije u kojoj ga gospođa Bremer „nudi“ i „opisuje“, te sljedeća rečenica: „Ona je poput uzgajivača koji voli sve svoje konje i nikako se ne može odlučiti kojega bi preporučio za reprezentativnu ergelu.*“ Ironije ipak ima s obje strane, primjerice kod Jergovića: „*Ako je išta gospođa Bremer znala uspješno i uvjerljivo „opisati“, tada je to bio upravo ministar, koji joj je i omogućio da se bavi hrvatskom stvari u Leipzigu*“, te izjava Nenada Bartolčića: „*U nadi da nas neće neugodno iznenaditi fenomen zvan hrvatska šutnja iščekujemo njihove odgovore.*“ Uz ironiju kao karakteristiku polemika, prisutan je i sarkazam u manjoj mjeri kao što je recimo izjava Miljenka Jergovića: „*Ne mogu biti siguran što jest, a što nije u životu čitala Alida Bremer. Ima ih i koji su jako puno čitali, ali ništa nisu shvatili. Ima i onih koji, pak, skoro ništa nisu čitali, a umiju govoriti i uspostavljati kriterije kao da su pročitali sve. I jedni i drugi zadnjih godina sude o živoj hrvatskoj književnosti, pa su i stvorili uvjete za ovakvo predstavljanje u Leipzigu. No, gospođa Bremer pokazala je umijeće da pronalazi pisce na načine na koje ih mi ostali ne umijemo naći. Eto, recimo, prijatelji se s jednim prozaikom i ne prođe dugo, a već shvati kako je genijalan i njegov prijatelj pjesnik, te: „Umjesto da proguta svoju nokiju, baci je kroz prozor i odmah obavi sepuku, ili na neki treći način pokaže svoje poštovanje prema presenterici hrvatske književnosti, ministar je izašao iz prostorije telefonirati.*“

Interpretativan okvir polemike je zapravo negativan iako ne oštar kao prethodne obzirom da pripada potkategoriji polemike u kojoj je fokus na ideološkog protivnika. Područje rasprave je pitanje koje se odnosi na to koji autori trebaju predstavljati Hrvatsku na Sajmu knjiga u Leipzigu. Sukladno pravilima polemike i u ovoj je odsutno suglasje, odnosno nema slaganja među autorima.

4. ZAVRŠNE MISLI

Detaljnou analizom i interpretacijom odabranih suvremenih polemika pokušalo se odgovoriti na pitanja o načinu pisanja istih, motivima autora kao i nekim potencijalno izmijenjenim osnovnim karakteristikama polemike. Rezultati su pokazali kako su kolumnisti kao autori polemika većinom u svojem izražavanju bili oštrij od, kako smo ih u tekstu nazvali, javnih osoba. Miljenko Jergović predvodi s oštrim i uvredljivim izjavama, a slijedi ga Ante Tomić s ponekim negativnim komentarima, tu je i Željka Markić koja je jedina od javnih osoba bila negativno konotirana. Velimir Visković i Nenad Bartolčić su, možemo to tako reći, na pomalo vješt način uokvirili svoje misli tako da ih je običnom čitatelju lako i zanimljivo čitati. Čak bi se moglo istaknuti kako su im rečenice na maštovit način vrijeđale i ironizirale suprotne strane, a da se pritom nisu služili pogrdnim riječima, niti izrazima. Iako je Miljenko Jergović svojim upečatljivim opisima i uvredljivim usporedbama uspio privući određenu publiku, Velimir Visković, Nenad Bartolčić, pa i Ante Tomić uspjeli su ove polemike umiriti. Uspjeli su im dati korektan i jasan cilj te služeći se prigodnijim izrazima dići na višu razinu. Jer primjerice Jergović u jednoj od svojih izjava kao što je: „*Katunarić patetični fašist, karijerni sinekurac i rosno dupe*“, ne služi se niti pretjerivanjem, niti ironijom, niti sarkazmom ili neobjektivnim osporavanjem, već jednostavno vrijeđanjem. Dok je Tomić, s druge strane, u polemiziranju suptilniji te na sarkastični način vrijeđa svoje protivnike, kao npr. „*Dobri Bog na nebesima vjerojatno se krasno zabavlja kad Željka Markić krene nešto govoriti u Njegovo ime. Dobri Bog zapanjeno se križa lijevom i desnom gledajući te desničarske licemjere kako na Bleiburgu skrušeno mrmljaju Oče naše*“. Takva karakteristična razlika u stilovima pisanja/izražavanja može proizlaziti i iz dvojne uloge autora kolumni, odnosno novinara i književnika u odnosu na javne osobe.

Nadalje, osnovne karakteristike polemike u analiziranim primjerima su u većoj mjeri prisutne, kao što su prisutnost direktnih izjava, sarkazama, pretjerivanja, ironije, izostanak suglasja itd. Dok je kod potkategorija, polemika većinom fokusirana na ideološkog protivnika, što odgovara i osnovnom području i užim temama polemike – društveno-politička orijentacija. Dakle, iako postoji mali broj polemika (novinskih rasprava koje se objavljuju u stal-

nim rubrikama, odnosno kolumnama analiziranih dnevnih novina – njihovih mrežnih izdanja) kako je istraživanje pokazalo, ne može se u potpunosti tvrditi da polemika kao žanr izumire. Ono što se može reći je da dolazi do značajne promjene fokusa, koji se pomiče s tema od općeg interesa na teme od osobne koristi koje onda kao takve mogu služiti samo kao oblik samopromocije autora teksta. No, neovisno o motivaciji autora definitivno kao žanr ona nastupa nasuprot medijskim trendovima koji nastoje stvoriti pasivnu, nezainteresiranu publiku, odnosno poticati tzv. *pasivno informacijsko djelovanje* (Pavlik 1990). Iako je dakle fokusirana na ideološkog protivnika, zbog užeg izbora tema se analizirane polemike mogu promatrati kao oblik PR-a koji ima mogućnost stvaranja i poticanja aktivnijih građana i angažirane publike koju će ona zaintrigirati. Istodobno, ona će biti i autoreklama gdje se kao najistaknutija može reći da je svakako polemika Miljenka Jergovića. Možda baš zbog svog, novinarski rečeno, „za medije neočekivanog stila pisanja punog uvrjeda, oštine i kontradikcija“ je on ujedno i toliko popularan i nagrađivan autor.

LITERATURA

- Grunig, J. E. i Hunt, T., *Managing public relations*, Fort Worth, TX: Harcourt Brace, 1984.
- *Hrvatska književna enciklopedija* (ur. Velimir Visković), Polemika, Leksikografski zavod, Zagreb, 2010–2012.
- Kramarić, Zlatko, Banović-Markovska, Angelina, *Politika, identitet, kultura*, Školska knjiga, Zagreb, 2012.
- Krtalić, Ivan (ur.), *Polemika u hrvatskoj književnosti* 1–10, Mladost, Zagreb, 1982.
- Kurtić, Najil, *Odnosi s javnostima*, University Press – Magistrat izdanja, Sarajevo, 2016.
- Matoš, Antun Gustav, *Polemike*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za suvremenu književnost, Institut za književnost i teatrologiju – Mladost – Liber, Zagreb, 1973.
- Obradović, Đorđe, *Kolumne nisu novinski rod*, MEDIANALI, 2 (3), 2008, str. 13–38.
- Pavlik, John Vernon, *Public relations*, What Research Tells US, Sage Publications, London, 1990.
- Romac, Denis, *Budućnost nam je Big brother*, Novinar, broj 7–9/2015, ISSN 1330-1543, Rijeka, 2015, str. 5–6.
- Van Dijk, T., *Ideology and Discourse*; A Multidisciplinary Introduction, Pompeu Fabra University, Barcelona, 2000.

**Mirta BIJUKOVIĆ-MARŠIĆ &
Marina ĐUKIĆ &
Luka ALEBIĆ**

LITERARY WRITERS AND JOURNALISTIC POLEMICS

Thanks to mass media, polemics became special journalistic and literary form. Politicians, literary writers, professors, historians, linguists, publicists, editors etc., they all controvert. Main focus of this research are polemics which are written by literary writers and published in newspapers. Polemics are a kind of self-promotion or self-advertisement. Often literary writers start and lead polemics in order to enforce themselves; to be in the center of attention; to condition and initiate certain events so as to be a part of them or just to become a subject of discussions. After the 1991, most of polemics are conducted solely according to ideological dividing line, and not in respect of essence and the subject of the conflict. The main focus is to disqualify opponent as a person. Some of them are extremely harsh. Those polemics with the words selection and the type of accusations surpass all standards of polemic discourse.

Key words: *Polemics, Writers, Self-promotion, Newspapers, PR (Public Relations)*